

## **NIKOH VA OILANING AHLOQIY ASOSLARI, UNING YOSHLAR TARBIYASIDAGI O'RNI**

**<sup>1</sup>O'sarova Mehriniso O'ktam qizi**

<sup>1</sup>Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti talabasi

Ilmiy rahbar: **<sup>2</sup>Umarova Farida Saidikramovna**

<sup>2</sup>Falsafa fanlari nomzodi, dotsent

**Annotatsiya:** mazkur maqolada nikoh va oilaning axloqiy asoslari, ularning yoshlar tarbiyasidagi o'rni hamda zamonaviy oilalarda uchrayotgan muammolar yoritilgan. Shuningdek, sog'lom va barqaror oilani shakllantirishda ota-onaning roli, tarbiya jarayonida oila muhitining ta'siri hamda muammolarning bartaraf etish yo'llari tahlil qilingan.

**Kalit so'zlar:** nikoh, oila, axloq, yoshlar tarbiyasi, oila qadriyatlari, mas'uliyat, zamonaviy muammolar.

## **НРАВСТВЕННЫЕ ОСНОВЫ БРАКА И СЕМЬИ, ИХ РОЛЬ В ВОСПИТАНИИ МОЛОДЕЖИ**

**<sup>1</sup>Осарова Мехринисо Октам кизи**

<sup>1</sup>Студент Ташкентского государственного медицинского университета

Научный руководитель: **<sup>2</sup>Умарова Фарида Саидикрамовна**

<sup>2</sup>Кандидат философских наук, доцент

**Аннотация:** в статье рассматриваются нравственные основы брака и семьи, их роль в воспитании молодежи, а также проблемы, с которыми сталкиваются современные семьи. Также были проанализированы роль родителей в формировании здоровой и стабильной семьи, влияние семейной среды на процесс воспитания, пути преодоления проблем.

**Ключевые слова:** брак, семья, нравственность, воспитание молодежи, семейные ценности, ответственность, современные проблемы.

## **MORAL FOUNDATIONS OF MARRIAGE AND FAMILY, ITS PLACE IN THE EDUCATION OF YOUTH**

**<sup>1</sup>O'sarova Mehriniso Oktam kizi**

<sup>1</sup>Student of Tashkent State Medical University

Scientific supervisor: **<sup>2</sup>Umarova Farida Saidikramovna**

<sup>2</sup>Candidate of Philosophy, Associate Professor

**Abstract:** *this article covers the moral foundations of marriage and family, their place in the education of youth, and the problems encountered in modern families. Also, the role of parents in forming a healthy and stable family, the influence of the family environment in the education process, and ways to eliminate problems are analyzed.*

**Keywords:** *marriage, family, morality, education of youth, family values, responsibility, modern problems.*

### **Kirish**

Jamiyatning barqarorligi va taraqqiyoti, avvalo, oiladagi sog'lom muhitga bog'liq. Nikoh — bu ikki inson o'rtasidagi nafaqat huquqiy, balki axloqiy va ruhiy ittifoqdir. Oila esa ana shu nikoh asosida shakllanadigan muqaddas dargoh bo'lib, insonning eng birlamchi tarbiya o'chog'i sanaladi. Har bir jamiyatning ma'naviy, axloqiy, hatto iqtisodiy darajasi ham ko'p jihatdan undagi oilalarning mustahkamligi bilan belgilanadi. Shu boisdan ham nikoh va oilaning axloqiy poydevorini o'rganish, uni yoshlar ongiga singdirish dolzarb masala hisoblanadi.

### **Nikoh va oilaning axloqiy asoslari.**

Nikoh — inson hayotidagi eng muhim va mas'uliyatli qadamlardan biridir. U nafaqat ikki shaxsning, balki ikki oilaning, ba'zida esa ikki avlodning birlashuvi hisoblanadi. Nikohning axloqiy asoslari har doim halollik, sadoqat, hurmat va

ishonch kabi qadriyatlarga tayangan. Bu qadriyatlar oilaning mustahkamligi va barqarorligi uchun zaruriy shartlardir.

Islom dini ham nikoh masalasiga alohida e'tibor bilan yondashadi. Qur'oni Karimda nikohni "Allohning sunnati" deb ta'riflanadi va erkak bilan ayol o'rtasida mehr-muhabbat, totuvlik, o'zaro hurmat va sabr-toqat bo'lishi kerakligi ta'kidlanadi (Rum surasi, 21-oyat). Payg'ambarimiz Muhammad (s.a.v.) esa: "Nikoh — mening sunnatimdir. Kim mening sunnatimdan yuz o'g'irsa, u mendan emas", deganlar.<sup>1</sup>

Oila ichidagi axloqiy muhit bolalar tarbiyasiga bevosita ta'sir qiladi. Agar ota-ona o'zaro mehribon, sabrli, halol va hurmatli bo'lsa, farzand ham aynan shunday muhitda tarbiyalanadi. Aksincha, oiladagi nizolar, yolg'on, beparvolik farzandda salbiy xislatlar shakllanishiga olib keladi. Shunday ekan, nikoh nafaqat ikki kishining, balki butun kelajak avlodning axloqiy asoslarini belgilab beradi.<sup>2</sup>

Oilaning axloqiy poydevori jamiyatdagi barqarorlik va tinchlik uchun ham xizmat qiladi. Axloqli oilalarda voyaga yetgan yoshlar jinoyatchilikdan, yot g'oyalar ta'siridan yiroq bo'lishadi. Shu bois har bir jamiyat oilaviy qadriyatlarga alohida e'tibor qaratishi lozim.

### **Yoshlar tarbiyasida oilaning roli.**

Oila — yosh avlodni tarbiyalovchi eng birlamchi va eng muhim ijtimoiy institutdir. Bola tug'ilgan paytdan boshlab, hayotning ilk saboqlarini aynan oila bag'rida oladi. Dastlabki ijtimoiy ko'nikmalar, axloqiy me'yorlar, madaniyat, diniy qadriyatlar, hatto ona tilining ilk so'zlari ham oilada shakllanadi.

<sup>1</sup> Qur'oni Karim. "Rum" surasi, 21-oyat.

<sup>2</sup> Hadislar to'plami: Imom Buxoriy, "Sahih al-Buxoriy".

Oiladagi muhit farzandning xarakteri, dunyoqarashi va kelajakdagi ijtimoiy mavqeini belgilovchi asosiy omildir. Masalan, ota-onaning o‘zaro hurmat bilan muomala qilishi, bir-biriga yordamchi bo‘lishi, sabr-toqatli bo‘lishi bolaga ham ana shu xislatlarni singdiradi. Aksincha, oiladagi ziddiyat, zo‘ravonlik yoki befarqlik bolada tajovuzkorlik, qo‘rqoqlik yoki beparvolik kabi salbiy sifatlarni shakllantiradi.

Shu nuqtai nazardan qaraganda, ota-onaning shaxsiy fazilatlari ham juda muhim ahamiyatga ega. Ota — odatda intizom, mas’uliyat va mehnatsevarlik timsoli sifatida namoyon bo‘ladi. Ona esa mehr, sabr, e’tibor va ehtirom namunasi bo‘lib xizmat qiladi. Ushbu fazilatlar birgalikda farzandning barkamol bo‘lib voyaga yetishida muhim o‘rin tutadi.

Bugungi globallashuv davrida yoshlar turli axborot oqimlari, g‘arbona turmush tarzi, virtual olamning kuchli ta’siri ostida qolmoqdalar. Bunday sharoitda oilaning roli yanada ortadi. Chunki oila farzandni milliy qadriyatlarga sodiq, vatanparvar, ma’naviy yetuk, ijtimoiy mas’uliyatli shaxs qilib tarbiyalashda eng samarali vosita bo‘la oladi.

Shuningdek, oila — diniy tarbiyaning ham markazidir. Har bir ota-ona bolaga Allohga bo‘lgan ishonch, halollik, poklik, sabr va shukr kabi sifatlarni o‘rgatish orqali uni ma’naviy jihatdan kuchli inson qilib voyaga yetkazadi. Aynan oiladagi diniy tarbiya yoshlarni buzg‘unchi oqimlardan, jinoyatchilikdan, giyohvandlik va befarqlikdan asraydi.<sup>3</sup>

Farzand tarbiyasida ota-ona o‘rtasidagi hamjihatlik ham juda muhim. Ota va ona bir xil maqsad sari harakat qilsa, farzandning ruhiy dunyosi barqaror

<sup>3</sup> Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – T.: Ma’naviyat, 2008.  
SJIF:5.219

bo'lad. Ammo qarama-qarshiliklar, ziddiyatlar, bir-birini inkor etuvchi tarbiya uslublari farzand ongida chalkashlik keltirib chiqaradi.

Zamonaviy pedagogika va psixologiya ham oilaning tarbiyaviy rolini yuqori baholaydi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, muvaffaqiyatli va barkamol shaxslarning aksariyati sog'lom, mehrli va ma'naviy boy oilalarda voyaga yetganlar.

Shunday ekan, har bir oila yoshlar tarbiyasini jamiyat taraqqiyotining asosi sifatida qabul qilib, bu borada mas'uliyatni chuqur his qilishi lozim.

### **Zamonaviy oilaviy muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari.**

Hozirgi zamon oilalari ko'plab ijtimoiy, iqtisodiy va axloqiy muammolarga duch kelmoqda. Globalizatsiya, internet va ijtimoiy tarmoqlarning keskin rivojlanishi, an'anaviy qadriyatlarga bo'lgan munosabatning o'zgarishi oila institutiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

#### **1. Axborot muhitining ta'siri**

Bugungi kunda yoshlar ko'pincha tarbiyaviy jihatdan nazoratsiz internet axborotlariga duch kelmoqdalar. G'arbona hayot tarzini targ'ib qiluvchi kontentlar, oilaviy qadriyatlarga zid ko'rsatuvlar, axloqsizlikni odatiy hol sifatida ko'rsatadigan materiallar yosh ongiga jiddiy zarar yetkazmoqda. Bu esa o'z navbatida, yoshlarda oila va nikohga bo'lgan yengil munosabatni shakllantiradi.

#### **2. Oilaviy mas'uliyatning susayishi**

Zamonaviy yoshlar orasida mustaqillikka intilish bilan birga, oila oldidagi mas'uliyat hissi zaiflashib bormoqda. Erkaklar orasida moliyaviy mas'uliyatdan, ayollar orasida esa tarbiyaviy mas'uliyatdan qochish holatlari kuzatilmoqda. Bu esa ajrimlar sonining ortishiga olib kelmoqda.

### 3. Iqtisodiy qiyinchiliklar

Moliyaviy yetishmovchilik, ish o'rinlarining yo'qligi yoki beqarorligi ham oilaviy nizolarga sabab bo'lmoqda. Yosh oilalarning moddiy mustaqil bo'lmashligi ko'pincha qarindoshlar aralashuviga, nizolarga olib keladi.

### 4. Ajrimlarning ko'payishi

So'nggi yillarda ajrimlar sonining oshishi oila institutining zaiflashayotganidan dalolat beradi. Ajrashishning asosiy sabablari sifatida tushunmovchilik, muloqot yetishmasligi, moliyaviy muammolar, rashk va ishonchsizlik keltiriladi.

### **Muammolarni bartaraf etish yo'llari:**

1. Oilaviy tarbiya kurslarini joriy etish – Nikohdan oldingi tayyorgarlik kurslari, ota-onalik mas'uliyatini tushuntirishga qaratilgan dasturlar yoshlarga katta foyda beradi.

2. Milliy va diniy qadriyatlarni singdirish – OAV orqali sog'lom oilaviy qadriyatlar targ'ib qilinishi lozim. Qur'on oyatlari, hadislar va milliy urf-odatlar asosida oila mustahkamligi yoritilishi kerak.

3. Psixologik yordam xizmatlarini kengaytirish – Oila a'zolari o'rtasidagi muammolarni hal qilish uchun maxsus maslahatchilar, psixologlar faoliyati zarur.

4. Iqtisodiy qo'llab-quvvatlash – Yangi tuzilgan oilalarga davlat tomonidan ipoteka, subsidiyalar, bolalar uchun nafaqa kabi moliyaviy yordamlar ko'paytirilishi kerak.

5. Ota-onalarning mas'uliyatini kuchaytirish – Farzand tarbiyasida ota-onalar doimiy ishtirok etishi, farzand bilan muloqotni kuchaytirishi lozim.

**Zamonaviy oilaviy muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari**



Hozirgi zamon oilalari ko‘plab ijtimoiy, iqtisodiy va axloqiy muammolarga duch kelmoqda. Globalizatsiya, internet va ijtimoiy tarmoqlarning keskin rivojlanishi, an’anaviy qadriyatlarga bo‘lgan munosabatning o‘zgarishi oila institutiga salbiy ta’sir ko‘rsatmoqda.

#### 1. Axborot muhitining ta’siri

Bugungi kunda yoshlar ko‘pincha tarbiyaviy jihatdan nazoratsiz internet axborotlariga duch kelmoqdalar. G‘arbona hayot tarzini targ‘ib qiluvchi kontentlar, oilaviy qadriyatlarga zid ko‘rsatuvlar, axloqsizlikni odatiy hol sifatida ko‘rsatadigan materiallar yosh ongiga jiddiy zarar yetkazmoqda. Bu esa o‘z navbatida, yoshlarda oila va nikohga bo‘lgan yengil munosabatni shakllantiradi.

#### 2. Oilaviy mas’uliyatning susayishi

Zamonaviy yoshlar orasida mustaqillikka intilish bilan birga, oila oldidagi mas’uliyat hissi zaiflashib bormoqda. Erkaklar orasida moliyaviy mas’uliyatdan, ayollar orasida esa tarbiyaviy mas’uliyatdan qochish holatlari kuzatilmoqda. Bu esa ajrimlar sonining ortishiga olib kelmoqda.

#### 3. Iqtisodiy qiyinchiliklar

Moliyaviy yetishmovchilik, ish o‘rinlarining yo‘qligi yoki beqarorligi ham oilaviy nizolarga sabab bo‘lmoqda. Yosh oilalarning moddiy mustaqil bo‘lmasligi ko‘pincha qarindoshlar aralashuviga, nizolarga olib keladi.

#### 4. Ajrimlarning ko‘payishi

So‘nggi yillarda ajrimlar sonining oshishi oila institutining zaiflashayotganidan dalolat beradi. Ajrashishning asosiy sabablari sifatida tushunmovchilik, muloqot yetishmasligi, moliyaviy muammolar, rashk va ishonchsizlik keltiriladi.

### **Muammolarni bartaraf etish yo‘llari:**

1. Oilaviy tarbiya kurslarini joriy etish – Nikohdan oldingi tayyorgarlik kurslari, ota-onalik mas’uliyatini tushuntirishga qaratilgan dasturlar yoshlarga katta foyda beradi.<sup>4</sup>
2. Milliy va diniy qadriyatlarni singdirish – OAV orqali sog‘lom oilaviy qadriyatlar targ‘ib qilinishi lozim. Qur‘on oyatlari, hadislar va milliy urf-odatlar asosida oila mustahkamligi yoritilishi kerak.
3. Psixologik yordam xizmatlarini kengaytirish – Oila a‘zolari o‘rtasidagi muammolarni hal qilish uchun maxsus maslahatchilar, psixologlar faoliyati zarur.
4. Iqtisodiy qo‘llab-quvvatlash – Yangi tuzilgan oilalarga davlat tomonidan ipoteka, subsidiyalar, bolalar uchun nafaqa kabi moliyaviy yordamlar ko‘paytirilishi kerak.
5. Ota-onalarning mas’uliyatini kuchaytirish – Farzand tarbiyasida ota-onalar doimiy ishtirok etishi, farzand bilan muloqotni kuchaytirishi lozim.

### **Xulosa**

Yosh avlod tarbiyasida oila o‘rnini boshqa hech bir institut to‘liq egallay olmaydi. Oila – bu nafaqat farzandni dunyoga keltirish, balki uni komil, ma’naviyatli, vatanparvar, mustaqil fikrlovchi inson qilib voyaga yetkazish maskanidir.

Zamonaviy tahdidlar, g‘arblik hayot tarzining bosimi, internet va ijtimoiy tarmoqlarning kuchli ta’siri ostida bugungi oilalarning vazifasi yanada mas’uliyatli tus olmoqda. Har bir ota-ona yosh avlodni ijtimoiy, diniy, axloqiy jihatdan sog‘lom shaxs qilib tarbiyalashga mas’uldir.

<sup>4</sup> G‘afurov M., Karimova Z. Oila psixologiyasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2015.  
SJIF:5.219



Muammolar yechimi esa chuqur tushunchaga, sabrga, sogʻlom muloqotga, milliy va diniy qadriyatlarga asoslangan barqaror oilalar qurishda yotadi. Faqat mustahkam, mehr-oqibatli, oʻzaro hurmatga asoslangan oilalar orqali jamiyatda sogʻlom muhit, barqarorlik va taraqqiyotga erishish mumkin.

#### **FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:**

1. Qurʼoni Karim. “Rum” surasi, 21-oyat.
2. Hadislar toʻplami: Imom Buxoriy, “Sahih al-Buxoriy”.
3. Karimov I.A. Yuksak maʼnaviyat – yengilmas kuch. – T.: Maʼnaviyat, 2008.
4. Gʻafurov M., Karimova Z. Oila psixologiyasi. – Toshkent: Oʻqituvchi, 2015.